

Teljes

A

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

É R T E S Í T Ő J E.

14(1880)-19(1882.)

A M. T. AKADÉMIA RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

A FŐTITKÁR.

TIZENNEGYEDIK ÉVFOLYAM.

I. SZÁM.

BUDAPEST,

NYOMATOTT AZ ATHENAEUM R. TÁRS. NYOMDÁJÁBAN.

—
1880.

A

MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA

É R T E S Í T Ő J E.

Ötödik akadémiái ülés.

Az I. (nyelv és széptudományi) osztály *második* ülése.

1880. febr. 3-án.

Pulszky Ferencz t. t. osztály elnök elnöklése alatt.

29. (4.) *Goldziher Ignác* I. tag felolvassa ily czimű értekezését: »Az izlam építészeti emlékei, kapcsolatban a muhamedán világ-nézettel.« Kivonatban így :

Jelen értekezés, mely egy nem sokára megjelenendő tanulmányosorozat 5. fejezetét képezi, nem a maur építési stílus és művészet tárgyalásával foglalkozik. Tárgya egy tapasztalat megmagyarázása, mely a kelet figyelmes utazójának lépten-nyomon szemébe ötlük, hogy tudniillik sehol sem találkozunk oly sok templommal, romokkal egyáltalán, mint a muhamedán, különösen arab tartományokban. Az értekezés e tünemény külső és belső okait törekszik felmutatni. Miután visszautasítja az angol *Manning* azon nézetét, hogy e romok mintegy tanujelei a keletiek vallásos kegyeletü felületességének, szerző az épen jelzett tünemény okait két csoportban tárgyalja, szólván először *technikai*, azután *psychologiai* okairól. Különösen a kairói mecsetek építési történetének eredeti kútforrásaiból azt mutatja ki, mily felületes és komolyság nélküli volt az arab építészek iránya mind az anyagok megválasztásában mind pedig az arányokat tekintve; különösen a Muajjad mecset építésének jegyzőkönyvére utal, melyből ez épület történetére és átalán az arab építés módjára igen nevezetes következtetések vonhatók. Az arabok nem voltak soha sem építészek; még legszentebb épületjök, a mekkai kába helyreállításán is görög keresztyén mesterek dolgoztak. Meghódított tartományokban a legtöbb mecsetek régi keresztyén vagy pogány templomokból vett anyagokból építették. A kairói Tulunmecsetben és az arab építészet egyéb bámult műremekein, görög építők izlését csodáljuk. Byzanci építészek voltak azok is, kiknek Andalusia csodálatot ébresztő maur építési remekeit köszönjük. Az építmények hanyatlásának *psychologiai* okaira térvén át, szerző a muhamedán világnézet azon sajátosságait jelzi, melyek a hívók lelkében a *fantasztus*

érdekét nem ébreszthetik. Első sorban a muhamedán világnézetnek inkább a világ mulandóságát kiemelő irányára, mely épen Egyiptomban élénk ellentétben tűnik fel az ókori pogányműveltségnek az *örökkévalóságra* s az emlékfentartásra irányuló érzelme ellenében. Míg az ó-egyiptomi műveltség, mely az örökkévalóságra irányult, oly emlékeket hozott létre, melyek évezredekig túléltek, addig a muhamedán világnézet, mely a mulandóságot hangsúlyozza, és melynek szemében egyedül Alláh marandó, nem nevelt érzéket a *conserválás* iránt. Ezzel összefügg a muhamedánok *utilitáris* érzelme is. A mi nem szolgál a mindennapi szükségletnek, annak fentartása nem foglalkoztatja őket. Csak annyi értéke van egy régi épületnek, a mennyi használhatóságot nyújt a jelen korban, a használatra nem alkalmast romlásnak engedik indulni. Felhozatnak historiai mozzanatok is, melyek e tüneményeket elősegítették, különösen pedig azon kiméletlenség számos példája, melylyel az ellenfél (még maga a muhamedán is) az ellenség szent épületeit pusztította háború esetén. Mind e mozzanatok együttevén nyújtják az izlám építkezési emlékei romos állapotának magyarázatát.

Birálatra adatik.

30. (5.) *Theurewck Emil* l. t. bemutatja s főbb vonásaiban ismerteti dr. Kont Ignácznak, mint vendégnek ily czimű értekezését: »Lessing mint philologus.« Kivonata ez :

Sok oldalról jellemezték már Lessinget, de munkásságának azon irányát, melyből a többi mintegy foly, t. i. a philologiait még nem méltatták eléggé. A jelen értekezés célja tehát kimutatni azon hatást, melyet Lessing az egész klasszikai philológiára gyakorolt, fejtegetni mindazon értekezéseit, melyek a philológiára vonatkoznak s meghatározni, hogy mennyiben módosították vagy javították a tudomány jelenlegi álláspontján e tanulmányokat. Az értekezés két szempontból tekinti Lessinget mint philologust: először mint irodalomtörténészt, azután mint műtörténelmi kutatót. Minthogy Lessing szaktudós nem volt, azért a philologia formális oldalára nagyobb súlyt nem fektetett, hanem főtörekvése az volt, hogy az ókori iratokban levő szellemet a német irodalomba átültesse, hogy e mintákból vonja le az örökké igaz elveket. Dolgozatai főképen arra céloznak, hogy az egyes irodalmi fajok közt a szoros választó falat huzza, hogy ezek által a teoriát megalapítva, gyakorlatilag is alkalmazza a szabályokat, s hogy nemzetét ama nagy kincsekre figyelmeztesse, melyek a klasszikus ókor irataiban fönmaradtak. Az értekezés chronologiai rendben szól az egyes dolgozatokról; először a dráma körül tett kutatásait (Plautus, Seneca, Sophokles) méltányolja, azután az epigrammról és meséről irt teoriáit fejtegeti, s kimutatja azután, hogy mily mély aristotelesi tanulmányokon alapszik mindezek koronája, a hamburgi dramaturgia. Erre azon kisebb philologiai értekezéseit s bírálatait tárgyalja, a melyek az egyes írókra vetnek világot, ilyen Horatius védelme és Lange Horatius fordításának bírálata. Teljesség kedvéért az értekezés az összes philologiai levelekre és töredékekre is kiterjed, minthogy e nagy szellem minden egyes megjegyzése érdekes. Az értekezés második része a műtörténelmi